

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В МАГІСТЕРСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИTHE ROLE OF PROFESSIONAL PEDAGOGICS IN THE MASTER'S DEGREE
TRAINING OF THE SOCIONOMIC SPHERE SPECIALISTS

Неусвідомлення необхідності формування загальних компетентностей у фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти у ЗВО України і водночас ролі загальних дисциплін у їхній професійній підготовці, надання переваги суто дисциплінам фахової підготовки, – призводить до безперервного зменшення кількості загальних дисциплін або їх обсягу в освітніх програмах. Різноманітні педагогічні дисципліни, як дисципліни загальної підготовки (для магістрів непедагогічних спеціальностей), що тривалий час посідали чільне місце у навчальних планах, не є виключенням. Тому виникає необхідність обґрунтування доцільності вивчення педагогічних дисциплін здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти шляхом аналізу їх ролі і змісту у професійній підготовці, думки здобувачів, які ці дисципліни вивчають. В статті висвітлені дидактичні можливості освітньої компоненти «Професійна педагогіка» у формуванні загальних компетентностей магістрантів. Схарактеризовані окремі особливості методики викладання професійної педагогіки, що забезпечують зацікавленість здобувачів у її вивченні, усвідомлення її необхідності для подальшого професійного розвитку. Такими особливостями вважаємо: практичну зорієнтованість змісту навчального матеріалу професійної педагогіки, доцільне поєднання методів і прийомів навчання з урахуванням мети кожного конкретного заняття; залучення магістрантів до безпосередньої реалізації педагогічного процесу; виконання індивідуальних, практичних завдань, участь в проблемних дискусіях, що сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, креативності і критичного мислення, усвідомленню необхідності навчання впродовж життя; відкритість критеріїв оцінювання; поєднання формальної та неформальної освіти; урахування думки здобувачів для подальшого вдосконалення процесу викладання професійної педагогіки; можливість навчання в режимах офлайн і онлайн.

Ключові слова: рівень вищої освіти, магістрант, магістерська підготовка, освітня компонента, освітньо-професійна програма.

Lack of awareness of the need for the formation of general competencies among specialists of the second (master's) level of higher education in higher education institutions of Ukraine and at the same time the role of general disciplines in their professional training, giving preference to purely professional training disciplines and also leads to a continuous decrease in the number of general disciplines or their volume in educational programs. Various pedagogical disciplines, such as disciplines of general training (for masters of non-pedagogical specialties), which have occupied a prominent place in curricula for a long time, are not exception. Therefore, there is a need to substantiate the expediency of studying pedagogical disciplines by students of the second (master's) level of higher education by analyzing their role and contents in professional training, the opinions of students who study these disciplines. The article highlights the didactic possibilities of the educational component 'Professional pedagogics' in the formation of general competencies of master's students. Specific features of the teaching methodology of professional pedagogics are characterized, which ensure the interest of students to their study, awareness of its necessity for further professional development. We consider these features such as: practical orientation the content of the educational material on professional pedagogics, an appropriate combination of teaching methods and techniques taking into account the purpose of each specific lesson; involvement of master's degree students in the direct implementation of the pedagogical process; performance of individual, practical tasks, participation in problem discussions, which contributes to the development of their communication skills, creativity and critical thinking, requirement of the need for lifelong learning; openness of evaluation criteria; combination of formal and informal education; taking into account the opinions of students for further improvement the process of teaching professional pedagogics; the possibility of learning in offline and online modes.

Key words: level of higher education, master's degree, master's degree training, educational component, educational and professional program.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.35>

Корнещук В.В.,

докт. пед. наук, професор,
директор

Навчально-наукового інституту
гуманітарних наук,

професор кафедри психології
та соціальної роботи

Національного університету «Одеська
політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Педагогічні дисципліни є невід'ємною складовою професійної підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти різноманітних спеціальностей та наявні в переважній більшості сучасних освітньо-професійних (ОПП) та освітньо-наукових (ОНП) програм ЗВО України. Для непедагогічних спеціальностей вони є дисциплінами загальної підготовки і можуть мати статус обов'язкової або вибіркової освітньої компоненти. Наявність педагогічних дисциплін

в магістерській підготовці, на наш погляд, невідповідна, адже такі дисципліни є першим кроком у підготовці здобувачів ЗВО до викладацької діяльності: саме педагогічні дисципліни надають їй теоретичне підґрунтя, а також певні практичні навички майбутньої педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Національний університет «Одеська політехніка» не є виключенням, адже в різний час в магістерській підготовці здобувачів усіх спеціальностей університету викладались такі дисципліни, як «Педагогіка та психологія вищої

школи», «Професійна педагогіка», «Професійна підготовка фахівців соціономічної сфери», «Методика викладання професійних дисциплін» тощо. Аналіз ОПП і ОНП Одеської політехніки для 2022 року вступу дозволяє констатувати, що дисципліна «Педагогіка та психологія вищої школи» є обов'язковою для здобувачів третього рівня вищої освіти. Такі освітні компоненти (ОК), як «Професійна педагогіка» і «Методика викладання професійних дисциплін» як обов'язкові або вибіркові викладаються лише на деяких окремих спеціальностях університету.

Водночас, в навчально-науковому інституті гуманітарних наук (ІГН) Одеської політехніки освітня компонента «Професійна педагогіка» є обов'язковою та викладається на таких ОПП, як: «Соціальна робота», «Кризова та реабілітаційна психологія», «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Культурологія, кіберкультура, культурна урбаністика» тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи, що будь-які педагогічні дисципліни для здобувачів непедагогічних спеціальностей не можуть бути передбачені їхньою бакалаврською підготовкою, то доцільність внесення таких дисциплін до магістерської підготовки важко переоцінити.

Метою статті є ознайомлення зі змістом ОК «Професійна педагогіка» та методикою її викладання в ІГН, обґрунтування доцільності вивчення педагогічних дисциплін здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти на основі думки здобувачів, які її вивчали.

Методи дослідження. Під час написання статті використовувались такі методи: теоретичні (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, систематизації) – для дослідження проблеми викладання ОК «Професійна педагогіка» для майбутніх фахівців соціономічної сфери; емпіричні (спостереження, бесіда) – для виявлення ступеня відповідності змісту і методів викладання запитам здобувачів, подальшого вдосконалення методики викладання і навчання на ОК.

Виклад основного матеріалу. Вивчення дисципліни «Професійна педагогіка» має на меті оволодіння основними дидактичними засадами навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти, закономірностями, методами, принципами і засобами професійного навчання і виховання майбутніх фахівців, видами і формами їх організації. Розробляючи програму дисципліни, добираючи її зміст [2] і методи навчання, ми ставили перед собою такі завдання:

– сформувати у здобувачів комплексне уявлення про психолого-педагогічні особливості навчально-виховного процесу, сучасні педагогічні технології, методи і форми організації професійного навчання, засоби виховання та розвитку

особистості майбутнього фахівця у закладах вищої освіти;

– сформувати в них інтерес і готовність до самостійного пізнання проблем дидактики, теорії і методики професійної освіти, сучасних тенденцій розвитку освіти та інтеграційних процесів у ній шляхом опанування засад загальної методології педагогічного знання та методики психолого-педагогічної діагностики;

– розвинути педагогічні здібності здобувачів; причепити їм навички застосування набутих знань, втілення їх в подальшу викладацьку діяльність.

Як можна бачити з поставлених завдань, професійна педагогіка не обмежується формуванням загальноприйнятих у Стандартах вищої освіти для здобувачів другого (магістерського) компетентностей (наприклад: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; навички міжособистісної взаємодії; здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; володіння науково-методичними засадами навчання та інноваційними підходами до фахової підготовки інформаційних фахівців; планування власної науково-педагогічної діяльності та ін.).

На лекційних заняттях з професійної педагогіки здобувачі ІГН набувають знання щодо структури системи освіти України, законодавчих актів України про освіту; методологічних і теоретичних засад професійної підготовки фахівців соціономічної сфери у вищій школі; основних категорій педагогічного процесу у вищій школі; місця професійної педагогіки в системі педагогічних наук, її зв'язку з іншими науками; специфіки організації педагогічного процесу у вищій школі; сучасних педагогічних технологій та можливостей їх застосування в процесі професійної підготовки фахівців соціономічної сфери у вищій школі; психологічних і характерологічних особливостей людини та їх впливу на ефективність професійної підготовки фахівців соціономічної сфери у вищій школі; методів педагогічного дослідження, особливостей організації і проведення педагогічного експерименту тощо. Кожне лекційне заняття з дисципліни чітко структуроване. Його тема, навчальні питання та стисла навчальна інформація представлені презентаціями. Така систематизація та структуризація навчального матеріалу має спонукати магістрантів до аналогічного підходу під час підготовки та проведення власних занять з фахових дисциплін. Активізація пізнавальної активності магістрантів на лекційних заняттях відбувається за допомогою дискусій, що дозволяє здобувачам не лише висловлювати власну позицію з різних проблемних питань, але й обґрунтовано її відстоювати з використанням наданого теоретичного матеріалу. Обговорення дискусійних питань слугує закріпленню теоретичного матеріалу,

усвідомленню можливості його застосування в практиці педагогічної діяльності.

На практичних заняттях здобувачі набувають умінь застосовувати різноманітні методи, форми навчання та сучасні педагогічні технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери у вищій школі; враховувати психологічні і характерологічні особливості здобувачів для підвищення ефективності навчально-виховного процесу; використовувати психолого-педагогічні знання як засіб пізнання основних законів і закономірностей освіти, навчання й виховання особистості; проводити педагогічні експерименти, впроваджувати результати наукових педагогічних досліджень у власну педагогічну діяльність; працювати із сучасними науковими джерелами в галузі професійної освіти та враховувати інноваційні тенденції її розвитку у власній педагогічній діяльності [1]. Ефективному формуванню таких умінь слугують розв'язання різноманітних педагогічних ситуацій, побудованих на власному навчальному досвіді здобувачів, а також аналіз спеціально дібраних викладачем педагогічних задач. Особливий інтерес у здобувачів викликає аналіз відеофрагментів вітчизняних і зарубіжних кінофільмів педагогічного змісту, що їх готують студенти в межах самостійної роботи з дисципліни відповідно до тем практичних занять.

Безпосередніх практичних навичок викладацької діяльності здобувачі набувають під час виконання індивідуального завдання – підготовки та проведення власного заняття. Здобувачі можуть обрати тему такого заняття із запропонованого переліку або сформулювати її самостійно (за умови, що тема власного заняття має відповідати змісту професійної педагогіки, поглибленню або розширенню знань з дисципліни). Підготовка до такого заняття передбачає укладання відповідної методичної розробки, що у свою чергу, потребує: добору та аналізу навчально-методичної літератури за обраною темою заняття; виокремлення навчальних питань заняття (побудова плану заняття) та підготовку навчальної інформації для кожного з них з урахуванням відведеного часу; розробку методичних рекомендацій щодо викладу навчальної інформації за кожним навчальним питанням; розробку унаочнювального або роздаткового матеріалу; розробку заходів контролю засвоєння навчального матеріалу за темою заняття; узгодження змісту методичної розробки з викладачем та часу проведення власного заняття; проведення власного заняття відповідно до методичної розробки.

Здобувачі мають можливість поширювати свої педагогічні знання в межах неформальної освіти. Наявність відповідного сертифікату дозволяє викладачу перезарахувати відповідну тему з дисципліни (за умови відповідності програмі

дисципліни) або отримати додаткові бали з урахуванням обсягу (в кредитах) безкоштовних вебінарів, майстер класів, розміщених на різних освітніх платформах.

Слід зазначити, що здобувачі мають можливість вивчати дисципліну «Професійна педагогіка» не тільки аудиторно, але й в режимі онлайн, що доволі зручно для здобувачів заочної форми навчання або в період карантинних обмежень, військового стану тощо. За корпоративним акантом магістранти мають доступ до електронного кабінету дисципліни, розміщеного в Goole classroom, де представлені: теоретичний матеріал за всіма темами; контрольні питання для самоперевірки за навчальним матеріалом кожної теми; практичні завдання із зазначенням відповідного балу за їх правильне виконання; вимоги до оформлення методичної розробки заняття та перелік тем до них. Виконання модульних контрольних робіт також може здійснюватись онлайн відповідно до розкладу з невідкладним отриманням результату тестування.

Характерною особливістю викладання професійної педагогіки в ІГН є відкритість критеріїв оцінювання різних видів діяльності здобувачів з подальшим їх дотриманням всіма учасниками освітнього процесу. Так, на першому занятті з дисципліни здобувачі знайомляться с обов'язковими для виконання та додатковими видами діяльності, передбаченою максимальною кількістю балів для кожної з них. Так, наприклад, кожна модульна контрольна робота дозволяє отримати максимально по 30 балів, індивідуальне завдання з підготовки та проведення власного заняття – 20 балів. Інші бали студенти можуть отримати шляхом усних відповідей на лекційних та практичних заняттях, виконання (за вибором) практичних завдань під час самостійної роботи. Такий підхід до організації педагогічного контролю спрямований не тільки на забезпечення об'єктивності усіх контрольних заходів, але й передбачає підготовку магістрантів до правильної організації таких заходів під час подальшої власної педагогічної діяльності.

Для вдосконалення процесу викладання професійної педагогіки в ІГН і забезпечення якості навчання на ОК відбувається вивчення думок здобувачів, яке здійснюється наприкінці семестру шляхом анонімного анкетування з подальшим його якісним аналізом, що дозволяє враховувати пропозиції здобувачів для подальшого вдосконалення змісту навчальної дисципліни, методів її викладання, корегування практичних завдань тощо. Одним із засобів зворотного зв'язку зі здобувачами є написання ессе (яке не підлягає оцінюванню та за бажанням магістрантів може бути анонімним) з теми «Роль професійної педагогіки у магістерській підготовці». Прочитуємо фрагменти таких ессе:

– здобувачка Ю.Б.: «завдання, які ми виконували на заняттях, які обговорювали з іншими студентами та викладачем сприяють розвитку наших комунікативних навичок, ораторських здібностей, стають поштовхом для вираження наших думок...»; «професійна педагогіка була корисна особисто для мене, як для фахівця соціальної роботи. Тому що, ця дисципліна розвивала в нас такі якості та здібності, які потрібні для нашої успішної професійної діяльності: комунікабельність, критичне мислення, творчий підхід, емпатію та найголовніше – навички учіння, це особливо важливо»; «недаремно ми вивчаємо професійну педагогіку саме на магістерському рівні освіти. Адже, ми знаємо, що магістр має право викладати в навчальних закладах I-II рівнів акредитації (тобто у коледжах і училищах), а також у школі, а в університетах можна викладати лише після закінчення аспірантури і захисту кандидатської. В такому випадку, деякі студенти можуть обрати для себе шлях викладання, і тому знання, отримані при проходженні курсу «Професійна педагогіка» можуть бути надзвичайно корисними, адже людина, що прийшла з дипломом магістра і не має практичного досвіду викладання вже буде ознайомлена із формами, методами, технологіями навчання та педагогічним контролем зокрема»;

– здобувач Д.Г.: «ця дисципліна є ключовою у формуванні професійної ідентичності майбутніх педагогів, а також доповнює і розширює їх теоретичні знання, що сприяє підвищенню якості освіти в суспільстві»; «забезпечує студентам теоретичну базу, необхідну для виконання професійних обов'язків у галузі освіти»; «отримані знання дозволяють студентам ефективно впроваджувати сучасні підходи до навчання та виховання, адаптуватися до різних учнів, враховувати їх індивідуальні потреби та можливості. В результаті, професійна педагогіка допомагає студентам стати якісними педагогами, здатними ефективно впливати на розвиток своїх учнів»; «ця дисципліна стимулює студентів до дослідження інноваційних педагогічних підходів, розвитку свого професійного мислення та творчих здібностей. У процесі вивчення професійної педагогіки студенти мають можливість аналізувати різноманітні педагогічні теорії, досліджувати практичні випадки та розв'язувати проблеми, що трапляються у роботі з учнями. Це сприяє формуванню їхнього критичного мислення та здатності до самовдосконалення, що є важливими якостями для професійного зростання»; «професійна педагогіка розширює розуміння студентами процесів навчання та виховання, враховує останні тенденції у сфері освіти та допомагає студентам знайти своє місце в сучасному освітньому середовищі; ... відкриває перед студентами широкі можливості для ...використання інноваційних технологій навчання та розробки нових методик викладання»;

– здобувач О.С.: «професійна педагогіка розширює горизонти студентів і допомагає їм розуміти сутність та значення професійного розвитку. Це дозволяє магістрам бути впевненими у своїх знаннях і навичках, а також розуміти необхідність постійного самовдосконалення та навчання протягом усього життя. В результаті студенти здатні адаптуватися до швидких змін освітніх технологій, розвивати нові підходи та інновації у своїй професійній діяльності»; «вона надає їм необхідні педагогічні інструменти та стратегії для успішного керування класом, ...впровадження інтерактивних методик навчання, адаптації до різних стилів навчання учнів та створення сприятливого навчального середовища. Професійна педагогіка також навчає магістрів аналізувати свою практику, робити науково-педагогічні дослідження та вносити покращення в освітній процес»;

– здобувач К.С.: «для мене як магістра і людини, яка обмірковує в майбутньому йти в аспірантуру, ця дисципліна виявилася вкрай корисною»; «сподобалось, що можна об'єктивно оцінити викладача, його методик викладання, вміння імпровізувати, вміння порозумітися зі студентами. Це все потрібно, щоб зробити висновки і зрозуміти, як не можна викладати, або навпаки, взяти на озброєння деякі підходи до викладання»; «мені дуже сподобалося укладати методичну розробку заняття. Використовуючи теоретичні та практичні знання, вивчаючи тему, яка для мене була цікавою, я з великим задоволенням працював над методичною розробкою власного заняття. Я навіть відчув себе в ролі педагога у ВНЗ»; «під час практичних занять ми ...

ми брали активну участь у проведенні заняття. Мені здається, що це завдяки тому, що викладач ставив нам добре поставлені, цікаві запитання. Запитання були досить прості, але при цьому у повному форматі розкривали суть проблеми»; «аналіз викладання та освіти шляхом перегляду фільмів – це дуже цікавий підхід, адже перегляд фільму це завжди цікаво, так ще й можна висловити свою думку з тих чи інших поставлених питань. Найголовніше, що маючи теоретичні знання з цього предмета, можна краще розуміти ті чи інші процеси у фільмі, проводити аналіз дій педагогів».

Наведені фрагменти есеїв здобувачів та їх аналіз переконують у доцільності внесення педагогічних дисциплін у професійну підготовку магістрів.

Висновки. Вищевикладене дозволяє дійти висновку про доцільність викладання педагогічних дисциплін в межах магістерської підготовки фахівців різних непедагогічних спеціальностей, про що свідчать відгуки здобувачів та наші спостереження й переконання щодо дидактичних можливостей таких дисциплін. Маємо констатувати,

що практична зорієнтованість змісту навчального матеріалу професійної педагогіки, доцільне поєднання методів і прийомів навчання з урахуванням мети кожного конкретного заняття, залучення магістрантів до безпосередньої реалізації педагогічного процесу, – забезпечують формування в них відповідних компетентностей і програмних результатів навчання, а виконання індивідуальних, практичних завдань, участь в проблемних дискусіях, – сприяють розвитку їхніх комунікативних навичок, креативності і критичного мислення; усвідомленню необхідності навчання впродовж життя. Якість навчання на ОК «Професійна педагогіка» забезпечується, зокрема відкритістю критеріїв оцінювання, поєднанням формальної та неформальної освіти, урахуванням думки здобувачів для подальшого вдосконалення процесу викладання

професійної педагогіки, можливістю навчання на ОК в режимах офлайн і онлайн тощо. Подальші перспективи вдосконалення методики викладання професійної педагогіки вбачаємо в розробці механізмів поєднання формальної та неформальної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корнещук В. В. Педагогічні дисципліни в системі магістерської підготовки фахівців соціономічних професій: матеріали Одинадцяті міжнародної наук.-практ. конф. [«Актуальні дослідження в соціальній сфері»], (Одеса, 17 травня 2018 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2018. С. 162–164.
2. Корнещук В. В., Федірчик Т. Д. Професійна підготовка фахівців у закладах вищої освіти : навчальний посібник. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2018. 109 с.